Regeringskansliet

Bilaga till beslut II 3 vid
regeringssammanträde den 11 mars 2021,
N2020/02602

Näringsdepartementet

Förslag till nationellt program för att förbättra villkoren för produktion och saluföring av biodlingsprodukter för verksamhetsåren 2020–2022

Ändringar i förhållande till det ursprungliga programmet framgår i kursiv fet text.

Innehåll

1. Syfte 4

2. Mål under programperioden 4

2.1 Bihälsa 4
2.2 Öka antalet biodlare och antalet bisamhällen 5
2.2.1 Antal biodlare 5
2.2.2 Antal bisamhällen 6
2.3 Informations- och kursmaterial till utbildning och marknadsföring 7
2.4 Tillgång till bra pollen- och nektarväxter 7

3. Lagstiftning 8

4. Målgrupp 9

5. Planerade åtgärder 10

5.1 Tekniskt stöd till biodlare och biodlarorganisationer 10
5.1.1 Bihälsa 10
5.1.2 Rådgivning, kurs och informationsmaterial 13
5.1.3 Kampanjer och marknadsföring 13
5.1.4 Konferenser och nätverksbyggande 14
5.1.5 Pollinering 15
5.1.6 Honungsbin och vilda pollinerare 16
5.1.7 Ekonomin hos biodlare 16

5.2 Bekämpning av angrepp på bibestånd särskilt varroa och sjukdomar som drabbar bibestånd 16
5.2.1 Strukturerat avelsarbete för ökad resistens mot varroakvalster 16
5.2.2 Studier av bisamhällens resistens mot varroakvalster 17
5.2.3 Utvärdering av behandlingskoncept mot varroakvalster 17
5.3 Rationalisering vid flyttning av bisamhällen 18
5.3.1 Ergonomi och fysisk arbetsmiljö i biodlingen 18
5.4 Åtgärder till stöd för laboratorier som utför analyser av biodlingsprodukter för att hjälpa biodlare att saluföra och öka värdet av sina produkter 18
5.5 Stödåtgärder för utökningen av bibestånden i EU 19
5.5.1 Avelsprojekt 19
5.5.2 Rekrytering av biodlare 19
5.6 Samarbete med specialiserade organ för genomförandet av programmen för tillämpad forskning om biodling och biodlingsprodukter 20
5.6.1 Växtskyddsmedels påverkan på bin och biodlingsprodukter 21
5.7 Övervakning av marknaden 21
5.8 Förbättring av produktkvaliteten för ett bättre utnyttjande av produkternas marknadspotential 22

6. Budget 22

7. Ansökningarnas innehåll 23

8. Riktlinjer för prioriteringar 24

9. Redovisning av beviljade projekt 25

10. Utvärdering 25

11. Kontroll 26

12. Framtagning av det nationella programmet för biodlingssektorn 2020–2022 27

13. Programmets förväntade effekter på miljön 28

14. Programmets förväntade effekter på landsbygden 29

Bilaga 1 33
Bilaga 2 36
Bilaga 3. 45

Inledning

EU:s biodlarprogram startades i slutet av 1900-talet då branschen var i kris som en följd av kraftiga varroaangrepp och en tilltagande bidöd som var svår att förklara. Detta ledde till en kraftig minskning av antalet bisamhällen och en svag återväxt av nya biodlare. Programmets syfte var att vända den negativa trenden. Sedan programmets start har fungerande rutiner utvecklats för att hålla varroan på acceptabla nivåer och under senare år har antalet organiserade biodlare ökat betydligt i Sverige.

Det nationella programmet för biodlingssektorn 2020–2022 utgör ett fortsatt stöd för att utveckla näringen. Satsningar och projekt via det nationella programmet i kombination med samordnade initiativ från branschen är viktiga för näringens utveckling.

Flera av åtgärderna inom det nuvarande nationella honungsprogrammet 2017–2019 har varit framgångsrika och fokus för programperioden 2020–2022 är i grunden detsamma med fortsatt fokus på kollektiv nytta som gynnar hela branschen.

Under den nya programperioden kommer bättre bihälsa och kompetensutveckling att ha fortsatt hög prioritet och kombineras med fokus på bättre tillgång till pollen- och nektarväxter i odlingslandskapet. Nytt för denna programperiod är ökade satsningar för fler yrkesbiodlare, mer övergripande strukturer för utbildning och rådgivning, samt tester och spridning av innovationer.

Några exempel på insatser inom dessa områden är en branschstrategi för rådgivning och utbildningar, ökat samarbete kring biavel, fler samordnade utvecklingsinsatser kring bästa bekämpningsmetodik mot varroa och vinterdödlighet, fler gemensamma möten och publikationer samt branschens ökande ansvar för kurser och marknadsföring.

Fördelning av medel från nationella programmet mellan dessa områden görs årligen då medlen fördelas mellan olika projekt.

1. Syfte

Syftet med det nationella programmet är att förbättra villkoren för produktion och saluföring av biodlingsprodukter. Syftet är dessutom att minska varroakvalstrets, och därmed sammanhängande sjukdomars, negativa inverkan på biodlingen. Arbete med övriga etablerade, t.ex. amerikansk yngelröta, och andra bisjukdomar ingår också i programmet. Dessutom syftar programmet till att stärka näringen genom att verka för fler pollen- och nektarproducerande växter i odlingslandskapet.

2. Mål under programperioden

Under programperioden 2017–2019 har framsteg gjorts inom flera områden och biodlarna har initierat samarbeten och projekt som utgör en god grund för fortsatta gemensamma initiativ.

Målen för det nationella programmet för biodlingssektorn 2020–2022 är att bidra till bättre villkor för biodlingen så att produktionen av biodlingsprodukter kan öka samt att produkterna kan säljas till bra priser. Detta innebär bland annat satsningar på bihälsa, utbildning, rekrytering av både nya biodlare och fler yrkesbiodlare, nätverksbyggande, spridning av innovationer och bättre förutsättningar för honungsproduktion över hela säsongen. Bin har även ett värde utanför honungsproduktionen. Genom sitt arbete som pollinatörer gynnar bin den biologiska mångfalden samt att den svenska produktionen av vegetabilier gynnas. Detta arbete måste få ökad uppmärksamhet så att de naturliga villkoren för binäringen förbättras. Här bör förhållandet och balansen mellan bin och vilda pollinatörer tas i beaktande.

Målen för biodlingsprogrammet bör vara mätbara och det är viktigt med mål inom både produktion och saluföring av biodlingsprodukter. Det är även viktigt med mål om bättre bihälsa.

Nedan tas fyra mål upp för det nationella programmet under perioden 2020–2022. De bygger på målen i tidigare program.

2.1 Bihälsa

God bihälsa är det viktigaste målet för att produktionen av biodlingsprodukter ska öka utan att påverkas negativt av vinterförluster. Förlusterna under vintern är beroende av en rad faktorer varav varroa är den mest betydande, följt av amerikansk yngelröta. För arbetet med att hålla en

låg nivå på samtliga sjukdomar samt en låg vinterdödlighet har programmet sedan lång tid finansierat en bihälsokonsulent med uppgift att följa området och förmedla kunskap till samtliga biodlare. Detta arbete utgör stommen i målen för en god bihälsa som innehåller i följande punkter:

- Att vinterdödlighet, i förhållande till föregående år, ska behållas konstant eller minskas något.
- Att antalet biodlare som tillämpar beprövade bekämpnings- och skötselmetoder ska öka, som en följd av god utbildning och bra vägledning.
- Att förekomsten av amerikansk yngelröta ska minska, vid länsstyrelsernas årliga rapportering.

2.2 Öka antalet biodlare och antalet bisamhällen

2.2.1 Antal biodlare

- Andelen nyrekryterade medlemmar i Sveriges biodlingsorganisationer ska öka med minst 5 procent.
- Andelen registrerade yrkesbiodlare ska öka med minst 5 procent. Inom denna grupp räknas biodlare som är registrerade med biodling som verksamhet och med intäkter som är momspliktiga.

Tillströmningen av nya medlemmar till Sveriges Biodlares Riksförbund, SBR, har under en tioårsperiod varit betydligt mer än 20 procent (från 8 700 medlemmar 2008 till drygt 14 000 medlemmar 2018). Denna ökning är mycket positiv då medelåldern är hög och nya yngre medlemmar utgör ett viktigt tillskott. Det som är utmärkande för de nya medlemmarna är att fördelningen mellan män och kvinnor är i princip jämn. Att idag bli biodlare är för många både en fritidssysselsättning och grundat i ett starkt miljöengagemang för att gynna bin som pollinatörer. Flera av dessa nytillkomna medlemmar förväntas på sikt utöka sina samhällen och i vissa fall bli yrkesbiodlare.

Nya medlemmar behöver utbildning, kontaktnät och stöd i sin nya verksamhet. Detta kan erhållas genom att gå med i någon biodlingsorganisation som i hög utsträckning tillgodoser nya biodlares behov. För detta kan det finnas behov av särskilda insatser inom programmet.

Målet för ökningen av antalet biodlare kan mätas genom att studera utvecklingen av antalet nyregistrerade biodlare hos länsstyrelser, medlemsantalet i biodlarföreningar, antal biodlingsföretag samt försäljning av svensk honung i detaljhandeln. Även om många äldre biodlare väntas upphöra framöver med sin biodling sätts målet att antalet biodlare ska öka. Målet bör vara möjligt att uppnå under förutsättning att nyblivna biodlare får stöd via rådgivning och kurser så att de kan fortsätta med sin verksamhet.

En stor andel av den honung som säljs i butik är importerad och har därmed producerats av bin som inte pollinerat svenska växter, den har inte heller bidragit till utveckling av den svenska landsbygden. Det är därför viktigt att se hur biodlingen fördelar sig över landet. Binas roll som pollinerare måste få ökad uppmärksamhet och hänsyn tas när olika insatser, till exempel stöd, fördelas över landet.

För många människor idag är det viktigt att använda sociala medier och den vägen sprida nya erfarenheter och innovationer inom de aktiviteter de deltar i. Sociala medier blir därför också ett slagkraftigt verktyg för att sprida information om binäringen och locka nya biodlare. Det nya programmet kommer därför att betona testning och spridning av nya innovationer som ett sätt att både intressera nya biodlare och för att utveckla och rationalisera näringen.

2.2.2 Antal bisamhällen

- Ökat antal yrkesbiodlare, som normalt har många bisamhällen. Bra förutsättningar för yrkesbiodling ger också betydligt fler bisamhällen.

Det är önskvärt att mäta förändringen av antalet bisamhällen eftersom ett av syftena med det nationella programmet för biodlingssektorn är att öka pollineringen samt produktionen av biodlingsprodukter. Det är även viktigt att de pollineringstjänster som biodlarna bidrar med är spridda över hela landet.

Ökningen ska dels mätas som antal invintrade bisamhällen, dels som en uppskattning av antal bisamhällen under säsong. Det finns också resultat från enkätundersökningar som ger data på antal bisamhällen per biodlare. De enkäter som är mest relevanta att använda frågar efter antal invintrade bisamhällen eller efter antal bisamhällen den 1 maj.

Målet tar som helhet inte hänsyn till geografisk spridning av bisamhällen, men idag redovisas bisamhällen efter distrikt och/eller län. Redovisningen kan bygga dels på den statistik som länsstyrelserna skickar in till Jordbruksverket varje år och dels på organisationernas egna siffror. Syftet med att redovisa per område är att det för ekosystemtjänsten pollinering är angeläget med en god spridning av bin över hela landet.

2.3 Informations- och kursmaterial till utbildning och marknadsföring

Under programperioden 2017–2019 har en stor del av budgeten använts till framtagande av undervisnings- och marknadsföringsmaterial. Det fortsatta stödet från det nationella programmet för biodlingsprodukter behöver därför huvudsakligen ges för kompletteringar av material som tagits fram i tidigare program eller om nya sätt att nå ut med kunskap och information blir aktuella. Genomförande av kurser på olika nivåer bör näringen klara på egen hand. Målen är att:

- Alla nya medlemmar uppmuntras till att gå första steget (yngelrummet) i utbildningstrappan.
- Varje år ska minst två påbyggnadskurser ha genomförts i varje biodlardistrikt i landet.
- Vidareutbildningar till yrkesbiodlare och blivande yrkesbiodlare ska utvecklas och bör även innehålla en uppföljning av orsakerna till binas vinterdödlighet (stor eller liten).

Oavsett om man är nybörjare eller mer erfaren biodlare finns det behov av utbildning och kompetensutvecklande åtgärder. Under programtiden ska därför den nationella utbildningsstrategin vidareutvecklas och kompletteras med studiematerial och verktyg, som översiktligt kan presenteras i en kurskatalog. För att utforma denna strategi pågår nu ett projekt under ledning av Sveriges lantbruksuniversitet.

2.4 Tillgång till bra pollen- och nektarväxter

En annan viktig fråga och mål i arbetet är att synliggöra binas behov av blommande pollen- och nektarproducerande grödor under hela säsongen. Att informera om och skapa uppmärksamhet kring binas och andra pollinerande insekters betydelse för den biologiska mångfalden, och odlade grödors kvalitet och kvantitet, samt vikten av bättre förutsättningar för ett jämnare drag för bina över hela säsongen. Det kan i sin tur gynna en stor och livskraftig bistam. Målen är:

- Att skapa fortsatt uppmärksamhet kring bins och andra pollinerande insekters betydelse.

Under den kommande perioden kommer fler organisationer och myndigheter att involveras i arbetet, som t.ex. Trafikverket (vägrenar och banvallar), kommuner, Sveriges parker och trädgårdar (SSPPG) (parker och grönytor), växtodlingsorganisationer, Fritidsodlarnas riksorganisation (FOR) som representerar privata trädgårdar, vilka utgör en viktig del i en blommande urban miljö, etc.

Målen kan mätas genom att studera bland annat antalet inslag med information om pollineringens betydelse vid till exempel förändrade skötselinstruktioner, lantbrukarmöten och fältvandringar, andelen anpassat informationsmaterial om pollinering och blommande grödor, samt antalet riktade kampanjer om pollinering och blommande grödor under hela säsongen.

Här kan även begreppet Grön infrastruktur[1] uppmärksammas, för att utnyttja hela landskapet som en resurs. Detta behandlas bland annat i Naturvårdsverkets rapport om pollinering och vilda pollinatörer.[2]

3. Lagstiftning

Grunderna för det nationella programmet för biodlingssektorn åren 2020–2022 regleras i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013[3], kommissionens genomförandeförordning (EU) 2015/1368[4] och kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/1366[5]. Det är i denna lagstiftning som de nationella programmens syfte och vilka typer av åtgärder som får finansieras klargörs. ***Förlängningen av programmen fram till 31***

[1] Grön infrastruktur definieras som ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.

[2] Förslag till insatser som kan motverka nedgången av vilda pollinatörer i Sverige. Redovisning av regeringsuppdrag NV-08866-17. http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2018/slutredovisning-ru-pollinering-20181030.pdf

[3] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007 (EGT L 347, 20.12.2013, s.671).

[4] Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2015/1368 av den 6 augusti 2015 om tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 vad gäller stöd till biodlingssektorn (EUT L 211, 8.8.2015, s. 9, Celex 32015R1368).

[5] Kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/1366 av den 11 maj 2015 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 vad gäller stöd inom biodlingssektorn (EUT L 211, 8.8.2015, s. 3, Celex 32015R1366).

december 2022 fastställdes genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2020/2220 om fastställande av vissa övergångsbestämmelser för stöd från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och Europeiska garantifonden för jordbruket (EGFJ) under åren 2021 och 2022[6].

Ytterligare regler för den nationella hanteringen av medlen finns i kommissionens delegerade förordning (EU) nr 907/2014[7].

Förordningen (2011:926) om EU:s förordningar om pris- och marknadsreglering av jordbruksprodukter pekar ut Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) som den myndighet som ska pröva frågor om stöd enligt det nationella programmet för biodlingssektorn. Jordbruksverket har föreskrifter bland annat om krav på ansökningar inom det nuvarande honungsprogrammet, i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2016:31) om stöd från det nationella honungsprogrammet.

EUROPAPARLAMENTET

4. Målgrupp

I huvudsak kommer medlen inom det nationella programmet för verksamhetsåren 2020–2022 att användas för att stödja åtgärder och projekt som genomförs med syftet att generera en kollektiv nytta, med god geografisk täckning, för svensk biodling. Dessa projekt förväntas utföras av biodlarorganisationer, forskare och rådgivarorganisationer i samarbete med biodlarorganisationerna, konsumentföreningar samt Jordbruksverket. Dock bör det inte vara uteslutet för t.ex. biodlings- eller honungsföretag, länsstyrelser och naturbruksgymnasier att söka projektmedel. Lokala projekt av generellt intresse kan också bidra till måluppfyllelse av det nationella programmet för biodlingssektorn och därtill vara viktiga för landsbygdsutvecklingen.

---

[6] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2020/2220 av den 23 december 2020 om fastställande av vissa övergångsbestämmelser för stöd från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och Europeiska garantifonden för jordbruket (EGFJ) under åren 2021 och 2022 och om ändring av förordningarna (EU) nr 1305/2013, (EU) nr 1306/2013 och (EU) nr 1307/2013 vad gäller resurser och tillämpning under åren 2021 och 2022 och förordning (EU) nr 1308/2013 vad gäller resurser och fördelningen av sådant stöd under åren 2021 och 2022

[7] Kommissionens delegerade förordning (EU) nr 907/2014 av den 11 mars 2014 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1306/2013 vad gäller utbetalande organ och andra organ, ekonomisk förvaltning, avslutande av räkenskaper, säkerheter och användning av euron (EUT L 255, 28.8.2014, s. 18, Celex 32014R0907).

5. Planerade åtgärder

Under denna rubrik presenteras verksamheter som bör genomföras inom det nationella programmet för biodlingssektorn 2020–2022. Både i detta och följande avsnitt presenteras de planerade åtgärderna inom respektive stödkategori. Ibland kan en åtgärd inrymmas under mer än en kategori. I dessa fall placeras åtgärden i den kategori som verksamheten i huvudsak hör hemma under. I bilaga 1 finns respektive stödkategori beskriven.

5.1 Tekniskt stöd till biodlare och biodlarorganisationer

5.1.1 Bihälsa

Rådgivare bihälsa

Inom ramen för programmet har det hittills finansierats en tjänst som bihälsokonsulent. Konsulenten medverkar i samordning av försöks- och utvecklingsverksamhet, följer forskning och metodutveckling, skriver artiklar samt tar fram informations- och rådgivningsmaterial. Bihälsokonsulenten arbetar dessutom med rådgivning och information till biodlarna om bisjukdomar och behandling av bisjukdomar med tyngdpunkt på bekämpning av varroakvalster. Även andra aktuella sjukdomar inkluderas i arbetet när det är aktuellt. Det är viktigt att i rådgivning beakta hur brukarna vid tillämpningen av förbyggande och behandlande åtgärder får en långsiktigt hållbar biodling som ger positiva effekter på produkterna från biodlingen och miljön i övrigt.

Bihälsokonsulenten är en resurs för samtliga biodlare i landet och detta arbete är kopplat till mål 1, 2, 3 och 4.

Vinterdödlighet

Vinterdödligheten bland de svenska bisamhällena är fortfarande relativt hög och den ser inte ut att minska märkbart enligt de undersökningar som görs regelbundet. [8] Under de kommande tre åren är det därför viktigt att mer systematiskt samordna de resurser som finns i landet, både finansiella, organisatoriska och personella. Fokus är fortsatt att minska skadorna till

[8] Enligt data från medlemmarnas rapporter till SBR var de genomsnittliga förlusterna under perioden 1920-1999 12,6 procent, och under perioden 2000-2017 var de 15,3procent. Under perioden 2009-2017 var de enligt ovannämnda data 17procent, enligt COLOSS-enkäten 15,8procent. De senaste tre vintrarnas förluster enligt COLOSS-enkäten var 15,9procent; 15,2procent och 14,9 procent. Frågan är hur realistiskt det är att räkna med att kunna reducera förlusterna generellt till 5-10 procent. Förluster under 10 procent har endast förekommit i en tredjedel av de knappt 100 år som SBR:s data omfattar, och lägsta förluster någonsin var 6,4 procent (1990).

följd av varroaangrepp, men även andra faktorer spelar in, till exempel mängd vinterfoder, bistyrka, pollentillgång, avel och virussjukdomar som är kopplade till varroa.

Arbetet och metodiken måste förankras brett, exempelvis i en referensgrupp av biodlare som har bisamhällen med olika nivåer av vinterdödlighet. Dessa samhällen följs under perioden. Resultateten från en sådan studie kan användas av hela näringen i utbildningssyfte, som referens och som kampanjmaterial.

I arbetet för att minska angreppen av varroa är det viktigt att ha en god bild av läget, hur det förändras och att utvärdera om genomförda insatser har haft effekt. En årlig enkätundersökning om övervintringen kommer därför fortsatt att genomföras med frågeformulär som tagits fram inom den internationella organisationen COLOSS. Informationen kommer att ligga till grund för rådgivning och som inspel till framtida rådgivnings- och forskningsinsatser. Enkätsvaren redovisas årligen. Åtgärden är kopplad till mål 1, 2, 3 och 4.

Förebyggande bihälsoåtgärder kring andra sjukdomar än varroa

För att uppnå en god bihälsa är det viktigt att förebygga problem och att tidigt upptäcka sjukdomsalstrare så att åtgärder kan sättas in innan bisamhället börjar uppvisa kliniska tecken på sjukdom. Bakterien som orsakar amerikansk yngelröta (*Paenibacillus larvae*) är sporbildande. Sporer kan finnas i bisamhället utan att detta uppvisar symptom. Undersökningar av hur smittotrycket i större biodlingar drabbade av amerikansk yngelröta kan minskas, för att undvika nya utbrott och spridning till andra biodlingar, bör fortsätta. Nya molekylärbiologiska metoder för smittspårning som redan används inom andra delar av veterinärmedicin kan komma att visa sig lämpliga för epidemiologiska studier av amerikansk yngelröta, och ge en bättre bild av hur smitta sprids. Åtgärderna har koppling till mål 1, 2, 3 och 4 eftersom förebyggande arbete kan resultera i friskare bin som bättre överlever vintern.

Vid sidan av varroa och amerikansk yngelröta, finns flera andra sjukdomar och skadegörare i Europa som även är, eller kan bli, aktuella i Sverige. Här ingår till exempel mikrosporidierna *Nosema apis* och *Nosema ceranae*, olika virus, lilla kupskalbaggen och sammetsgetingen. Vissa är redan konstaterade i Sverige och andra finns det risk för att de kan dyka upp. Åtgärder mot dessa

sjukdomar och skadegörare kan bli aktuella att finansiera inom det nationella programmet för biodlingssektorn om det bedöms som motiverat.

Studier av bihälsorisker i samband med avel och avelsläggare

Det finns alltid en viss risk för överföring av sjukdomar när djur möts. Dels kan det handla om sexuell överföring, dels om att smittämnen överförs direkt eller indirekt vid kontakter. Vidare finns det en koppling mellan genetik och hälsa.

Det finns parningsstationer där sjukdomar, till exempel virus, kan spridas. När det gäller fortplantning på bisamhällsnivå är det främst produktion och försäljning av avläggare som kan vara en smittkälla. Det ska dock framhållas att smittorisker i samband med avel är ganska liten.

Även om riskerna är små bör information och utbildning om riskminskning inkluderas i befintligt utbildningsmaterial och vid kurser för biodlare. Åtgärden har koppling till mål 1 och 2.

Nationellt biregister

Ett nationellt biregister kan innebära betydande rationaliseringar för både myndigheter och näring vid sjukdomsanmälningar och flyttning av bisamhällen. Ett omfattande beredskapsprojekt, som genomförts under 2017–2018, visar också att ett biregister med god anslutning är en förutsättning för ett effektivt ingripande om främmande skadedjur sprids inom landet.

Frågor om registrering av anläggningar och aktörer ingår i förordning (EU) 2016/429 om överförbara djursjukdomar och om ändring och upphävande av vissa akter med avseende på djurhälsa (”djurhälsolag”) och förutsättningar för ett nationellt biregister ***har övervägts inom*** ramen för utredningen ”En samlad och EU-anpassad djurhälsolagstiftning (Dir. 2018:111)”. Utredningen ***lämnade sitt betänkande i november 2020 (SOU 2020:62) och betänkandet har remitterats.***

Åtgärden har koppling till mål 1 och 2.

5.1.2 Rådgivning, kurs och informationsmaterial

I det fortsatta rådgivnings- och informationsarbetet under perioden 2020–2022, kommer det nationella programmet för biodlingssektorn stötta projekt som bidrar till den nationella rådgivningsstrategi som nu utarbetas av Sveriges lantbruksuniversitet, i samverkan med den svenska biodlingens aktörer. Målet ska vara att öka kunskapen hos biodlarna och jordbrukare inom de prioriterade områdena. Genom rådgivning och utbildningsinsatser inom flera områden kan vi stärka förutsättningarna för biodling i Sverige. Framtagandet av nya och reviderade kurs- och informationsmaterial kan finansieras inom det nationella programmet. Ett sådant kursmaterial ska vara ett stöd till de kompetensutvecklingsinsatser som näringen svarar för. För att nå ut till fler målgrupper som berörs av biodlingen behöver dessutom nya metoder för kunskapsförmedling utvecklas. Inom kompletterande områden för rådgivning, som t.ex. företagande och ekosystemtjänster, behöver nya kompetenser bli en del av rådgivningen. Framgång i kommande rådgivningsinsatser förutsätter dessutom samarbete och samverkan mellan relevanta aktörer.

Dessa åtgärder är kopplade till mål 1, 2, 3 och 4. Kopplingen till målen består i en ökad kunskap inom binäringen och jordbruksnäringen, som förväntas resultera i att antalet biodlare ökar, bihälsan stärks och att fler bisamhällen finns i Sverige.

Framtagning av övrigt informationsmaterial

Att sköta bin är en sak, men att klara av honungshantering, marknadsföring och försäljning är en annan. Det behövs både grundläggande kurser och fortbildning för såväl småskaliga biodlare som yrkesbiodlare.

Det finns därutöver alltid ett behov av informationsmaterial i olika former. Det kan handla om material riktat till biodlare och till förädlare av biodlingsprodukter. Material kan ha formen av broschyrer, faktablad, kursmaterial eller applikationer till smarta telefoner eller läsplattor. Vidareutveckling av bra kursverktyg behövs till exempel i form av litteratur, webbsidor, värdefulla goda exempel, etc. Dessa åtgärder är kopplade till mål 1, 2, och 4.

5.1.3 Kampanjer och marknadsföring

Framtagning av marknadsanpassat informationsmaterial om svensk honung

Informationsmaterialet om svensk honung behöver ständigt utvecklas och förnyas för att anpassas till olika målgrupper. För att underlätta marknadsföring är det en fördel om det finns ett bra informationsmaterial riktat till konsument, som kan användas av flera honungssäljare. Det finns nu ett framtaget grundmaterial som kan varieras och anpassas efter behov. Samverkan mellan den gemensamma nationella marknadsföringen och den lokala behöver fortsatt stärkas för att skapa synergieffekter och maximal utdelning. Denna åtgärd är kopplad till mål 2 och 3 då den ger ökad kunskap om vad svensk honung är och vad bins pollinering innebär. Åtgärden bör påverka försäljningen av svensk honung i positiv riktning.

Riktade informationskampanjer

Ibland finns det ett behov av att skräddarsy informationskampanjer för att nå specifika målgrupper. Det kan handla om kampanjer riktade till markägare för att informera om vad som gynnar biodling, kampanjer för att rekrytera nya biodlare, för att väcka intresse för biodling hos barn och ungdomar eller för att informera kockar och bagare om hur man använder honung i matlagning och bakning. Åtgärden syftar till att möjliggöra sådana kampanjer. Åtgärden har koppling till mål 2, 3 och 4.

5.1.4 Konferenser och nätverksbyggande

Konferenser av olika slag är viktiga forum för kunskapsspridning, men framförallt för diskussioner och nätverksbyggande. Tidigare har de olika organisationerna ordnat egna konferenser och därtill har Jordbruksverket haft en konferens där resultaten från det nuvarande nationella honungsprogrammet har redovisats.

I en liten bransch är det viktigt att dessa olika arrangemang inte sprids på för många organisatörer. Istället bör man överväga balansen mellan nationella, regionala och lokala arrangemang. Jordbruksverket bör också sträva efter att sprida resultaten från det nationella programmet för biodlingssektorn vid tillfällen där så många biodlare som möjligt kan närvara och Jordbruksverkets konferens bör samordnas med andra arrangemang. För att personer som inte har möjlighet att delta i konferensen ändå ska kunna ta del av innehållet bör Jordbruksverket tillsammans med lämpliga samarbetspartners arbeta fram tekniska lösningar som möjliggör deltagande via länk. Åtgärden har koppling till mål 2, 3 och 4.

I det fortsatta arbetet är det viktigt att näringen själva tar ansvar för dessa mötestillfällen och att medel från programmet används där det finns särskilda behov.

5.1.5 Pollinering

Många lantbrukare odlar grödor som gynnas av god pollinering. Däremot erbjuder inte alla gårdar bra förutsättningar för binas pollinerande arbeten. Det kan gälla uppställningsplatser för bikupor, växtodling och växtföljder samt odling av blommande grödor. Särskilt för bisamhällen som stadigvarande är uppställda på en och samma plats under hela säsongen är det viktigt att det finns tillräcklig tillgång till bra pollen- och nektargivande växter i omgivningen. Det är även viktigt att det finns tillgång till pollen av god kvalitet.

De största problemen finner vi i det öppna jordbrukslandskapet, där miljön för samtliga pollinerande insekter är starkt begränsande. En medvetenhet om problemet existerar och det finns också flera tidigare projekt och stödformer som bland annat ska leda till att underlätta binas näringsintag över hela säsongen. Men det behövs också fortsatt informationsarbete och uppmuntran för att möjligheterna ska tas i anspråk av fler inom lantbrukarkåren.

Här har projektet Pollinera Sverige under perioden nått en bred målgrupp både bland lantbrukare och hos allmänheten, bland annat genom att lyfta goda föredömen inom lantbruket och i trädgårdsbranschen. Man har bearbetat målgrupperna med budskap om mångfald, bevarande av ängar och dikeskanter och kommunicerat vad vi behöver göra för att gynna alla pollinatörer i Sverige.

Ökat samarbete med andra rådgivningsorganisationer inom lantbruket kommer därför att fortsatt lyftas inom det nationella programmet för 2020–2022 med syfte att engagera fler organisationer och nätverk. Arbetet syftar till att öka kunskapen om binas roll som pollinatörer samt att få fler och större blommande ytor, t.ex. längs dikesrenar, grönytor och fältkanter. Indirekt bedöms insatsen också öka biodlares kompetens om vad bin behöver för att må bra. Åtgärden har koppling till mål 4.

5.1.6 Honungsbin och vilda pollinerare

Honungsbin och vilda pollinatörer använder till stor del samma födokällor vilket kan leda till en potentiell konfliktyta som behöver hanteras så att konkurrens mellan intressen för biodlingen och vilda pollinerare kan minimeras. Sverige har i detta sammanhang fördelar med omväxlande natur och stora ytor av skog och hagmarker, samt en låg täthet av honungsbin. I Sverige finns även ett gott samarbete mellan binäringen och de organisationer som bevakar de vilda pollinerarna. Ett förebyggande arbete kan bestå av att sprida aktuell information och undvika honungsbin på vissa känsliga lokaler i landet. Här har det redan tagits en rad initiativ från flera organisationer. Åtgärden har koppling till mål 4.

5.1.7 Ekonomin hos biodlare

Ekonomin är en faktor med stor betydelse för binäringen. I Sverige har prissituationen varit relativt gynnsam med flera engagerade uppköpare och konsumenter som i ökande utsträckning blivit medvetna om mervärdet av svensk honung. Detta är även ett resultat av ett gott samarbete, mellan bland annat Svenska Bin/Pollinera Sverige och de organisationer som bevakar de vilda pollinerarnas situation. Oavsett detta finns ett behov av att kontinuerligt arbeta för att stärka företagens konkurrenskraft inte minst genom kompetensutveckling och innovationer som ger rationella driftsformer samt marknadsföring som betonar att svensk honung bidrar till pollinering och ökad skörd. Åtgärden har koppling till mål 2.

5.2 Bekämpning av angrepp på bibestånd särskilt varroa och sjukdomar som drabbar bibestånd

5.2.1 Strukturerat avelsarbete för ökad resistens mot varroakvalster

Påbörjade avelsprojekt för att minska angreppen av varroa hos honungsbin ska fortsätta. Arbetet innehåller flera komponenter som fortsatt kan utredas och utvecklas:

- Resistens, bland annat mot följdsjukdomar, till exempel i form av virus.
- Tolerans, det vill säga att bina klarar angrepp utan skador.

- VSH (Varroa Sensitive Hygiene) det vill säga att bina själva kan städa ut kvalster som skadar bisamhället.

VSH-projektet arbetar med målsättning att bygga upp ett väl fungerande avelsprogram för varroaresistens. Att aktivt förvalta detta avelsprogram på rätt sätt är av yttersta vikt och mycket viktigt för svensk binäring då vi långsiktigt måste öka varroaresistensen utan förlust i honungsskörd och med minimal påverkan på temperament eller försämrade övriga egenskaper.

Arbetet med att ta fram lätthanterliga och bra verktyg till avelsbiodlarna, för att mäta förekomsten av varroa har påbörjats. Syftet är att få fler biodlare att bidra i avelsarbetet.

Arbetet med att uppnå resistens mot varroa får på sikt dock inte överskugga andra väsentliga egenskaper hos bina. Av den anledningen är det viktigt att bin som ingår i avelsarbetet inte bara bedöms utifrån varroa, utan genomgår en bedömning som beaktar även andra egenskaper, som t.ex. temperament och produktion. Avelsarbetet måste därför dokumenteras så att det kan användas i ett långsiktigt avelsarbete som även kan utvärderas vetenskapligt. Det kan därför vara aktuellt att utveckla smidiga system som biodlarna kan hantera avelsdata i. Åtgärden är kopplad till mål 1, 2 och 4 eftersom åtgärden förväntas leda till att andelen bin som kan begränsa varroakvalstrens tillväxt därmed ökar i den svenska biodlingen.

5.2.2 Studier av bisamhällens resistens mot varroakvalster

I Sverige har Sveriges lantbruksuniversitet under många år följt utvecklingen av ett antal isolerat placerade bisamhällen som inte behandlats mot varroakvalster. Det är relevant att fortsätta att följa dessa samhällen. De utgör ett intressant referensmaterial och bidrar till ökad kännedom om hur bisamhällen och kvalster interagerar. Åtgärden har koppling till mål 3 och 4 eftersom den har lett till, och kan fortsätta att leda till, ökad kunskap om hur bin överlever och utvecklas när de inte behandlas mot varroakvalster.

5.2.3 Utvärdering av behandlingskoncept mot varroakvalster

Även om avelsarbetet ges hög prioritet under kommande period måste det fortsatta arbetet att rutinmässigt hålla varroan under kontroll fortsätta med samma intensitet som tidigare.

Varroakvalster kan bekämpas med olika kemiska substanser men också med biodlingstekniska metoder. Då risken för resistens mot olika behandlingsmetoder är uppenbar är det nödvändigt att med regelbundna tidsintervall utvärdera effekterna av metoderna och olika bekämpningskoncept. Effekterna handlar inte bara om hur kvalsternivåerna i samhällena påverkas utan också hur bina mår av behandlingen. Det behövs en bigårdsanpassad rådgivning om hur biodlare ska följa upp resultatet av behandling mot varroa, oavsett behandlingsmetod. Åtgärden har koppling till mål 1 och 2.

5.3 Rationalisering vid flyttning av bisamhällen

5.3.1 Ergonomi och fysisk arbetsmiljö i biodlingen

I biodling är det vanligt med tunga lyft och obekväma arbetsställningar. Därför är det viktigt att sträva efter en god fysisk arbetsmiljö och ergonomiska lösningar som kan underlätta arbetet samt förebygga eventuella slitskador. Arbetsmiljöfrågor är i det sammanhanget också viktiga för att behålla yrkesbiodlarkåren samt för att underlätta rekryteringen av nya medlemmar. I viss mån är framtagning av redskap och hjälpmedel i biodlingen även en jämställdhetsfråga. Åtgärden kan innebära att utrustningen för såväl biodling som honungshantering utvecklas, inklusive att det framtagna materialet prövas i fältförsök. Här prövas nu nya metoder som minskar tunga lyft i fält.

Utöver tekniska lösningar kan biodlaren påverka sin fysiska hälsa genom att arbeta ergonomiskt. Denna åtgärd syftar till att informera och utbilda biodlare om ergonomi, samt att finansiera studier som har en direkt koppling till biodlares fysiska arbetsmiljö.

Dessa frågor bör i allt ökande utsträckning tas över av näringen, men i vissa fall kan det vara motiverat att stödja framtagning av koncept som är av allmänt intresse. Åtgärden är viktig för att klara av arbetet även på lång sikt. Åtgärden har koppling till mål 2 och 4.

5.4 Åtgärder till stöd för laboratorier som utför analyser av biodlingsprodukter för att hjälpa biodlare att saluföra och öka värdet av sina produkter

Som ett komplement till den statliga kontrollen av restsubstanser i honung behövs en möjlighet för provtagning av honung ur fler aspekter och att öka

provtagningsmängden generellt. I det fall marknadsföring av svensk honung ska göras är det viktigt att också gentemot konsument visa på att näringen arbetar aktivt med kvalitetsfrågor. Det kan handla om exempelvis redlighetsprover eller prover för att se om vax är fritt från olika läkemedelsrester, lantbrukskemikalier eller tungmetaller. Hittills gjorda analyser på honung har visat på små eller inga rester i svensk honung, men då nya medel kan komma i bruk bör analyser ske genom regelbundna prov på ackrediterade laboratorier. Däremot har det uppdagats systematisk förfalskning av vax, genom att bland annat blanda upp vax med paraffin.

Därutöver kan analyser dels användas för att saluföra honung med olika ursprung och kvaliteter, dels för att avslöja förfalskad honung och honung av oönskad kvalitet. I båda fallen krävs sofistikerade analysmetoder som kan skilja olika nektarkällor, pollen, samt inblandade honungsubstitut. Inom området honungsanalyser ligger Sverige väl framme, med bland annat e-Sense, men Sverige saknar inhemska labb för rutinkontroller av honung och andra biprodukter. Att undersöka möjligheterna till bättre analysmöjligheter inom landet kan vara en fråga för programmet.

Åtgärden har koppling till mål 2.

Även analyser av andra biprodukter än ovan nämnda kan bli aktuella. Som exempel kan nämnas pyrrolizidinalkaloider i pollenprodukter, som är genotoxiska karcinogener.

5.5 Stödåtgärder för utökningen av bibestånden i EU

5.5.1 Avelsprojekt

Det långsiktiga avelsarbetet är fortsatt viktigt under denna programpunkt. Bland annat för att kunna utöka antalet bisamhällen, rekrytera nya biodlare och förse dem med friska och hanterbara bin, för att långsiktigt öka avkastningen per bisamhälle och för att förebygga bisjukdomar. Större fokus kommer under denna programperiod att läggas på att förse yrkesbiodlingen med bra bruksdrottningar. Åtgärden har koppling till mål 1, 2 och 4.

5.5.2 Rekrytering av biodlare

Det är ur flera aspekter bra om det finns många biodlare. Det är också viktigt med en geografisk spridning av biodlare. De flesta som startar med

biodling börjar i liten skala. Den småskaliga biodlingen ska inte underskattas då den har stor betydelse för omkringliggande trädgårdar och den önskvärda pollineringen i närområdet. En del småskaliga biodlare utvecklar så småningom sin biodling och etablerar företag. Några kan även komma att ägna sig åt avel. Oavsett om en biodlare är småskalig eller storskalig innebär en ökning av antalet biodlare också att leverantörer av utrustning får fler kunder. För att öka antalet biodlare kan det vara lämpligt med projekt som är inriktade på rekrytering av nya biodlare.

Även om många små biodlare med stor spridning har ett stort värde så är en växande yrkesbiodlarkår avgörande för att lösa olika pollineringsuppdrag och förse handeln med svensk honung. Huvuddelen av den i handeln omsatta honungen kommer nämligen från registrerade biodlingsföretag. Under kommande programperiod kommer denna fråga att belysas extra av alla biodlingsorganisationerna.

I och med att trenden inom näringen nu har vänt och betydligt fler medlemmar ansluter sig till biodlingsorganisationerna minskar också behovet av stöd inom området. Det kan dock finnas möjligheter för särskilda insatser. Åtgärden har koppling till mål 2 och 3.

5.6 Samarbete med specialiserade organ för genomförandet av programmen för tillämpad forskning om biodling och biodlingsprodukter

Som det poängterades i inledningen är en liten näring i extra stort behov av samarbete. Här måste mindre resurser, fördelade på många parter, kunna samlas och riktas mot samma mål om önskvärda mål ska kunna nås. Samarbete mellan olika organisationer är därför av yttersta vikt om binäringen ska kunna expandera och skapa bättre villkor för biodlingen i stort.

Samarbeten mellan olika parter för att lösa problem kommer därför att prioriteras vid kommande ansökningstillfällen. Det kan handla om exempelvis:

- En strukturerad utbildning, där material och kurser kompletterar varandra.
- Systematiska studier för att bekräfta bästa bekämpningsmetod mot varroa, enligt givna förutsättningar.

- Framtagning av lösningar för en systematisk biavel.
- Näringens initiativ för att skapa lösningar kring uppgiftsinsamling, som kan koordineras med ett eventuellt biregister.
- Utveckling av pollineringstjänster.
- Initiativ tillsammans med Trafikverket (vägrenar och järnvägsbankar) och kommuner (parker och grönytor) för att öka den blommande ytan och därmed öka fodertillgången under hela växtperioden.

5.6.1 Växtskyddsmedels påverkan på bin och biodlingsprodukter

Växtskyddsmedel i jordbruk och trädgård kan genom sin verkningsmekanism påverka bin negativt i större eller mindre utsträckning. En stor undersökning i Sverige kring neonikotinoider redovisades 2015.[9] Resultatet visade att honungsbiet var påverkade av denna grupp av växtskyddsmedel i relativt liten utsträckning, medan solitärbin och humlor drabbas i betydligt högre utsträckning. ***Frågan om hur användning av växtskyddsmedel i jordbruk och trädgård kan påverka olika bin är fortsatt viktig att bevaka. Dessutom har det visat sig att tillsatsmedel ibland kan vara väl så skadliga som den aktiva substansen.***
Undersökningar och forskning inom området görs inom det stora och nystartade europeiska projektet ”poshbee.eu”. Det nationella programmet för biodlingssektorns roll kan vara att förmedla resultaten till binäringen, så att de får snabbare spridning.

Åtgärden har koppling till mål 1.

5.7 Övervakning av marknaden

För svensk del har detta ***varit ett åtgärdsområde som tidigare*** inte ansetts nödvändigt, ***men som fått ökad aktualitet under senare år. Området kommer i det forsatta arbetet att få en en ökad tyngd, dels för att lyfta fram mervärdet av svensk honung, dels för att undersöka kvaliteten på honungen på den svenska marknaden och avslöja förfalskad honung.***

[9] Seed coating with a neonicotinoid insecticide negatively affects wild bees. *Nature* **volume 521**, pages 77–80 (07 May 2015)

5.8 Förbättring av produktkvaliteten för ett bättre utnyttjande av produkternas marknadspotential

Se punkten ovan.

6. Budget

Den ursrprungliga budgetfördelningen för det nationella programmet för biodlingssektorn under perioden 2020–2020 utgår från den tidigare programperioden 2017–2019. ***Den ändrade budgeten för åren 2021 och 2022 utgår ifrån inkomna projekt och fördelning av medel för åren 2019 till 2021.*** Enligt kommissionens delegerade förordning (EU) 2015/1366 ska budgeten från och med 2020 grundas på de antal bisamhällen som framräknas enligt varje lands godkända metod.[10] ***För fördelningen av den utökade budgeten till respektive medlemsstat avser kommissionen att använda fördelningen som framgår av bilaga VIII i utkastet till förordning om strategisk plan[11].***

Åtgärdsgrupp	**2020**	**2021**	**2022**
Tekniskt stöd till biodlare	4 250 000	***2 960 000***	***2 960 000***
Bekämpning av varroakvalster	1 500 000	***3 550 000***	***3 550 000***
Rationalisering vid flyttning av bisamhällen	200 000	***590 000***	***590 000***
Analyser av honung	150 000	***590 000***	***590 000***
Utökning av antalet bisamhällen	400 000	***590 000***	***590 000***
Tillämpad forskning	250 000	***1 770 000***	***1 770 000***
Övervakning av marknaden	50 000	***1 170 000***	***1 170 000***
Förbättring av produktkvaliteten för ett bättre utnyttjande av produkternas marknadspotential	200 000	***590 000***	***590 000***
Summa	**7 000 000**	***11 810 000***	***11 810 000***

[10]/ Budgeten fastställs när Kommissionen har gått igenom alla medlemsstaternas ansökningar och beslutat om slutlig fördelning av EU-stöd. Budgeten består till 50 procent av EU-stöd och till 50 procent av nationell medfinansiering. Ett beslut om nationell medfinansiering motsvarande EU-stödet tas i respektive lands budgetprocess.

[11] COM(2018) 392 final. Enligt fördelningen i bilaga VIII kan Sverige årligen totalt tilldelas 588 545 euro. Liksom tidigare ska medlen från EU medfinansieras med 50 procent från medlemsstaten.

Kommissionen och rådet har i förslaget till den nya jordbrukspolitiken[12], ***vilken planeras införas år 2023***, föreslagit en fortsättning på de nationella programmen för biodlingssektorn. ***Förhandlingar om förslagen pågår fortfarande. Enligt förslaget kommer biodlingsprogrammet från och med 2023 att inkluderas i den strategiska planen för genomförande av jordbrukspolitiken.***

Inför övergången till strategisk plan förlängs innevarande biodlingsprogram till 31 december 2022.[13]

7. Ansökningarnas innehåll

Projektmedel kan sökas av biodlarorganisationer, forskare och rådgivarorganisationer, konsumentföreningar, länsstyrelser, naturbruksgymnasier, biodlings- eller honungsföretag, etc. För att få stöd för ett projekt ska åtgärderna gynna fler än enstaka företag. Jordbruksverket avser att disponera en del medel för att genomföra konferenser, skapa förutsättningar för ett biregister, informationsförmedling samt vid genomförandet av programmet.

I det nationella programmet ska det vara möjligt att söka medel både för ettåriga projekt och för projekt som sträcker sig över hela treårsperioden. Jordbruksverket fattar beslut om tilldelning av medel för ett år i taget, men kan besluta att öronmärka medel till projekt som löper över flera år. På så vis underlättas genomförande av fleråriga projekt och den administrativa bördan för sökanden minskas. Inför varje års ansökningsomgång till programmet måste dock ett uppdaterat projekt- och budgetunderlag stämmas av med sökanden innan det fleråriga projektet beviljas fortsättning.

[12] Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av regler om stöd för de strategiska planer som medlemsstaterna ska upprätta inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken och som finansieras av Europeiska garantifonden för jordbruket (EGFJ) och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) samt om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1307/2013.

[13] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 2020/2220 om fastställande av vissa övergångsbestämmelser för stöd från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) och Europeiska garantifonden för jordbruket (EGFJ) under åren 2021 och 2022 och om ändring av förordningarna (EU) nr 1305/2013, (EU) nr 1306/2013 och (EU) nr 1307/2013 vad gäller resurser och tillämpning under åren 2021 och 2022 och förordning (EU) nr 1308/2013 vad gäller resurser och fördelningen av sådant stöd under åren 2021 och 2022

Ansökningar ska ske elektroniskt senast den dag verket meddelat att ansökningarna ska vara verket tillhanda.

I ansökan om stöd ska följande ingå:

- Grunddata (titel, kontaktuppgifter, tid, kategori, etc.)
- Målgrupp
- Projektidé
- Bakgrund (varför, erfarenheter, ev. marknadsanalyser, etc.)
- Projektets mål och deltagarnytta
- Genomförande av projektet (aktivitets- och tidsplan för genomförande och avslut)
- Förutsättningar för projektet (vem, organisation, etc.)
- Spridning av resultaten & utvärdering av arbetet.
- Ekonomi, redovisning och finansiering. Här avger ansökaren också en försäkran att ingen dubbelfinansiering sker med andra medel från EU, enligt förordning EU 2015/1366.

Under förutsättning att Sverige fått besked om hur mycket medel för nationella programmet som kan disponeras är målsättningen att beslut ska tas inom tre månader från att en komplett ansökan skickats in till Jordbruksverket.

8. Riktlinjer för prioriteringar

Vid medelsbrist prioriteras ansökningar enligt följande:

- Projekt där flera organisationer eller föreningar står bakom ansökan gynnas i förhållande till andra projekt.
- Projekt som kan ge nytta för ett större antal bisamhällen prioriteras före projekt som troligen inte kommer till nytta för ett stort antal bisamhällen.
- Projekt som gynnar en större del av branschen prioriteras högre än projekt som gynnar en mindre del av branschen.

- Projekt som har en delfinansiering prioriteras högre än projekt som är helt beroende av nationella programmet.
- Projekt som kan slutföras inom programperioden.
- Projekt som har en tydlig plan för utvärdering av om projektet har uppnått förväntat resultat. Ansökningar som inte redogjort för hur projektet i ett långtidsperspektiv uppfyller programmets målsättningar avslås.
- Ansökningar för projekt som finansierats via andra stödformer i EU avslås.

9. Redovisning av beviljade projekt

De projekt respektive delprojekt som beviljats medel ska vara helt genomförda före den 31 juli för det verksamhetsår de avser. Varje stödmottagare ska därefter avrapportera sitt projekt skriftligen senast den 1 november varje år. I rapporten ska resultaten framgå och hur beskrivna mål i ansökan har uppnåtts.

Slutrapporten ska anknyta till rubrikerna i ansökan, men även innehålla en sammanfattning som kan användas för publicering i olika facktidskrifter. Redovisningen görs elektroniskt.

Utöver denna rapport kan stödmottagare uppmanas skriva relevanta tidningsartiklar om genomfört projekt. Stödmottagaren ska också finnas tillgänglig för att delta på den årliga konferensen om det nationella programmet för biodlingssektorn. Deltagande kan ske genom att hålla föredrag, med en poster eller genom att ta fram en kort sammanfattande rapport över projektet.

10. Utvärdering

Genomförda projekt ska utvärderas dels mot projektets egna mål och dels mot de övergripande målen i det nationella programmet för biodlingssektorn. Jordbruksverket ska lämna respons på inkomna rapporter och i den responsen bedöma om projekten genomförts såsom beskrivet och om uppnådda resultat motsvarar projektens mål. Denna löpande utvärdering ska redovisas på konferensen för nationella programmet eller i andra sammanhang där biodlare möts.

Efter genomförd programperiod ska Jordbruksverket utvärdera genomfört program i sin helhet. Denna utvärdering kommer att äga rum under november och december 2022. Resultatet ska ligga till grund för framtida nationella program. Utvärderingen ska dokumenteras skriftligt.

11. Kontroll

Jordbruksverket är beslutande myndighet inom det nationella programmet för biodlingssektorn. Det betyder att Jordbruksverket beslutar vilka projekt som ska beviljas medel ur det nationella programmet. Jordbruksverket är även ackrediterat utbetalningsställe för programmet i fråga. Detta innebär att Jordbruksverket handlägger ansökningar om utbetalning av stöd. Ackrediteringskriterierna i förordningen (EG) nr 907/2014 ska följas.

Redovisning av genomförda projekt och tilldelning av medel ska ske öppet, dels genom redovisning på Jordbruksverkets webbsida och dels genom att samtliga sökanden får denna redovisning skickad till sig. För små föreningar som inte klarar av att genomföra projekt med egna medel kan en möjlighet att få medel i förskott finnas, dock kommer inte hela den beviljade summan att betalas ut i förskott.

Jordbruksverket genomför kontroller av beviljade stöd inom det nationella programmet för biodlingssektorn. För alla ansökningar om utbetalning kommer Jordbruksverket att göra en administrativ kontroll. Denna syftar till att kontrollera att villkoren för stöden är uppfyllda och att det finns dokument som styrker kostnaderna. Den administrativa kontrollen kommer att kompletteras med en kontroll på plats hos stödmottagarna. Urvalet av vilka projekt som ska kontrolleras på plats sker i huvudsak slumpmässigt. Resultat av tidigare genomförda kontroller beaktas vid urval av stödmottagare. Vid kontroll på plats kontrolleras bokföring, fakturor, betalningsbevis och annat underlag av betydelse för projektet.

Resultaten av dessa kontroller ska ingå i den utvärdering av programmet som Jordbruksverket ska genomföra under november och december 2022.

Vid oriktigheter följer korrigeringar och påföljder och möjlighet att återkräva felaktigt utbetalda belopp enligt kommissionens genomförandeförordning

(EU) 908/2014[14]. I de fall kontrollerna visar att projektet inte genomförts i enlighet med ansökan kommer projektledaren att uppmanas komplettera arbetet inom en viss tid. Om så inte sker kommer en sänkning av beviljat stödbelopp att göras. Är medel utbetalade i förskott kommer ett återkrav, inklusive ränta, att göras.

Ekonomistyrningsverket, i sin roll som attesterande organ, förväntas granska minst ett slumpvis utvalt utbetalningsärende per verksamhetsår för att följa upp att Jordbruksverket sköter sina åtaganden som ackrediterat utbetalningsställe för det nationella programmet för biodlingssektorn.

12. Framtagning av det nationella programmet för biodlingssektorn 2020–2022

Det nya programmet för 2020–2022 grundar sig på det tidigare programmet för 2017–2019. Förankringen i näringen är ett uttalat mål under programskrivningen. För att fånga upp de ändringar som behöver göras har därför regelbundna kontakter med olika intressenter tagits, via mail och telefon. Dessa förslag har sedan diskuteras vid ett gemensamt telefonmöte den 7 november 2018. Vid mötet deltog Biodlingsföretagarna, Sveriges Biodlares Riksförbund, Sveriges lantbruksuniversitet, Jordbruksverket, samt representanter från länsstyrelser. Ett uppföljande telefonmöte genomfördes den 11 december 2018.

Efter samråd med de parter som berörs av programmet framkom att den inriktning på kollektiv nytta som var den huvudsakliga orienteringen för programperioden 2017–2019 ansågs vara positiv. Arbetet har därför inriktats på att uppdatera innehållet, det vill säga att ta bort det som är inaktuellt samt lägga till det som är nytt eller behöver ändras.

Samtidigt är det viktigt att behålla en flexibilitet för frågor som kan dyka upp utan förvarning och som kan komma att kräva insatser under kommande period. Med ett relativt öppet program och utrymme att årligen komma med nya projektansökningar blir en sådan flexibilitet möjlig.

Den jämförande studien som gjordes 2015, mellan de nationella programmen inom EU, visade inte heller på något alternativ som kunde

[14] Kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 908/2014 av den 6 augusti 2014 om tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 1306/2013 med beaktande av utbetalande organ och andra organ, ekonomisk förvaltning, räkenskapsavslutning, regler om kontroller, värdepapper och öppenhet, *OJ L 255, 28.8.2014, p. 59–124, Celex* 32014R0908.

passa Sverige bättre. Resultatet visade på att det upplägget som används ger den flexibilitet som eftersträvas.

Efter telefonmötet den 7 november 2018 sammanställdes framkomna synpunkter varefter ett reviderat program skickas ut för kommentarer och prioriteringar. Dessa prioriteringar utgjorde sedan grunden för revideringen av programmet, som diskuterades med näringen den 11 december 2018.

Näringsdepartementet remitterade förslaget, varpå inkomna remissvar sammanställdes och programmet färdigställdes.

I och med den ökade EU-budgeten för biodlingsprogrammen för åren 2021 och 2022 tog Jordbruksverket under hösten 2020 fram ett förslag på ändringar av programmet. Förslaget innehåller dels ett nytt utökat budgetförslag baserat på hur medlen har fördelats under de senaste åren, dels nytillkomna beskrivningar av insatsområden som ökat i aktualitet sedan programmet först togs fram. I samband med revideringen har Jordbruksverket haft två telefonmöten med Biodlingens samverkansråd, den 6 oktober och 13 november 2020.

Näringsdepartementet höll därefter en hearing för att inhämta synpunkter på programmet, innan programmet slutligen färdigställdes.

13. Programmets förväntade effekter på miljön

Pollinering är en livsnödvändig ekosystemtjänst som utförs av honungsbin och humlor som människan har i sin vård samt av vilda pollinatörer. Pollinering är avgörande för både vilda växter och för grödor inom jordbruk och trädgårdsodling.

Insekter utgör en stor del av den biologiska mångfalden i Europa. Dock kommer det rapporter om en minskning av antalet insekter, varav många är pollinerare. Det betyder att växter som är beroende av pollinering för sin fortplantning också riskerar att minska. Honungsbin kan ***i viss mån*** lindra de negativa effekter som orsakas av minskad tillgång av vilda pollinatörer. Den biologiska mångfalden kan då upprätthållas, vilket ger stabilare ekosystem.

Det är dock viktigt att åtgärder inom programmet inte missgynnar vilda pollinatörer, varav många är rödlistade.

På jordbruksmark kan en förbättrad pollinering öka skördarna i t.ex. oljeväxter. I långliggande vallar kan binas pollinering av vit- eller alsikeklöver påverka klöverandelen i vallen. Genom pollineringen kan klövern sätta frö och därmed bli kvar i vallen genom att nya plantor etableras. Klöver kan som andra baljväxter fixera luftens kväve. Det betyder att lantbrukaren i mindre utsträckning behöver tillföra kväve via gödsel. Vallar innehållande klöver är en förutsättning för att kunna odla vall till foder inom ekologisk produktion.

I det nationella programmet ingår också åtgärder som syftar till att bekämpa varroakvalster genom att bina avlas för resistens. Andra åtgärder i programmet handlar om amerikansk yngelröta samt om utbildning av biodlare, bland annat i bihälsa och bekämpning av bisjukdomar. Dessa åtgärder leder till att behovet av läkemedel och biocider för bina minskar.

14. Programmets förväntade effekter på landsbygden

Det nationella programmet för biodlingssektorn förväntas ha en positiv effekt för landsbygden genom förbättrade möjligheter för företagande, ökade skördar genom binas pollinering av såväl vilda som odlade växter samt att möjligheten till försäljning av lokalproducerad mat. Det nationella programmet bidrar därmed till livsmedelsstrategins mål om ökad svensk livsmedelsproduktion.

Biodling kan utföras både småskaligt och storskaligt. Biodling kan bidra med ett flertal produkter som honung, vax, pollen, drottninggelé, propolis och bigift. Biodlingsföretag kan vara inriktade på att framställa en eller flera av dessa produkter och/eller förädling av dessa produkter. Vidare kan biodlingsföretag vara inriktade på att sälja pollineringstjänster, eftersom en fullgod pollinering ökar såväl skördar som kvalitet för ett flertal grödor. Biprodukter som hälsomedel, kosmetika och terapi håller också på att växa fram, bland annat på landsbygden i anslutning till bigårdar.

Biodlingsföretag kan också specialisera sig på att sälja bidrottningar, avläggare, paketbin eller hela bisamhällen. De flesta av dessa företagsinriktningar kan äga rum i nästan hela Sverige. Det som begränsar möjligheterna för biodling är områden där det är svårt för honungsbina att

hitta tillräckligt med föda, eller områden där det för biodlaren är besvärligt att hålla sina bin.

Så länge det finns en tillräckligt omfattande biodling i Sverige kan företag som säljer utrustning för biodling och honungshantering vara etablerade i Sverige. Vidare finns det underlag för företag som köper upp honung samt köper upp vax eller tar emot bivax för rengöring. Biodling är inte sällan en del av annat landsbygdsföretagande, till exempel trädgårdsodling.

Det finns marknadsutrymme för ytterligare produktion och saluföring av svensk honung och troligen också för pollineringstjänster. Det senare beror på viljan hos växtodlare att betala för dessa tjänster. Biodling kan också bedrivas i tätorter, men då handlar det i allmänhet om småskalig biodling. Företag med biodling har goda möjligheter att utvecklas på Sveriges landsbygd i hela landet.

Det nationella programmets mål om att antalet biodlare ska öka under programperioden är kopplat till utveckling av landsbygden. Det finns även en positiv effekt för landsbygden kopplat till målet om att den genomsnittliga produktionen honung per bisamhälle ska öka. En ökad produktion ökar biodlingsföretagets möjligheter att leverera honung under en längre period och också i sådana volymer att biodlaren kan vara intressant som leverantör till detaljhandeln. Det nationella programmet har ingen inverkan på biodlingsföretagarnas eller de småskaliga biodlarnas regelbörda eftersom programmet inte reglerar hur biodling ska bedrivas eller honung ska hanteras.

Bin är inte bara till nytta och glädje för biodlaren. Binas pollinering ökar skördarna av många grödor och även av vilda växter. Sett till enbart kommersiell odling av oljeväxter, klöverfrö, åkerbönor, frukt, bär och frilandsgurka ligger värdet av honungsbinas pollinering på mellan 260–466 miljoner kronor i Sverige[15]. Siffrorna baseras på uppgifter om odlade arealer, skördenivåer, försäljningsvärden samt kännedom om honungsbinas inverkan på skördeökningen för olika grödor. Störst ekonomisk betydelse har binas pollinering vid odling av äpplen, oljeväxter och jordgubbar.

[15] Värdet av honungsbins pollinering av grödor i Sverige. Jordbruksverkets rapporter 2012.

För äpplen är honungsbinas ekonomiska bidrag till skörden någonstans mellan 60–80 procent. Pollineringen påverkar inte bara av att det bildas kart, utan god pollinering bidrar även till att frukten blir större och får en mer regelbunden form. För äppelodlaren innebär det ett merpris om äpplet är välpollinerat, eftersom små skeva äpplen klassas ned och därmed inte alltid kan säljas som helfrukt till konsument.

Internationellt har odlingen av pollineringskrävande grödor ökat snabbare än antalet bisamhällen. Även i Sverige har vi för få honungsbin i förhållande till t.ex. den odlade arealen av linjesorter inom oljeväxter. Pollineringsunderskottet skulle också kunna uttryckas som att de bisamhällen som finns inte utnyttjas i tillräcklig grad för att bidra till de potentiella skördeökningar som pollineringen kan ge i dessa grödor.

Det är inte realistiskt att utan stimulerande åtgärder öka antalet bisamhällen i Sverige. Programmets mål om ökat antal invintrade bisamhällen och en genomsnittlig minskning av vinterdödligheten har därför en direkt positiv koppling till landsbygdsföretagande i form av odling av pollineringskrävande grödor.

Det finns även andra stöd för biodlarna, till exempel startstöd eller investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet, men dessa stöd riktar sig till den som redan gjort valet att odla bin företagsmässigt. Det nationella programmet för biodlingssektorn kan komma in tidigare i processen och stimulera biodlare till att få kunskap nog att våga utöka och senare även starta företag.

Även om den kommersiella svenska äppelodlingen är blygsam förekommer äppelträd och andra fruktträd i privata trädgårdar. Alla som har en odling av ätbara växter i sin trädgård kan njuta av ökade skördar och även större och mer välformade frukter, bär och grönsaker om det finns tillräckligt med pollinatörer i omgivningen. Honungsbin gör direkt märkbar skillnad om det finns få vilda pollinatörer. Honungsbina pollinerar även lingon, blåbär och andra vilda bär. Indirekt kan det nationella programmet därför gynna både privatpersoner som plockar bär för eget bruk och de företag som plockar och förädlar de svenska vilda bären.

Honung är inte bara honung. Olika växter ger upphov till honung med olika karaktär. En del biodlare tar fasta på detta och säljer så kallad sorthonung. Andra biodlare marknadsför sin honung med koppling till den region

honungen är producerad i. Båda dessa varianter, enskilda eller i kombination, är ett sätt att knyta mervärden till produkten honung. Det finns biodlare som satsar på att sälja landskapshonung. Detta kan ge försäljningskanaler in på marknaden för biodlare i landsbygderna i hela Sverige. Lokal mat är inte längre en trend, utan har för många konsumenter blivit en vana.

I den mån det nationella programmet påverkar landsbygdens infrastruktur eller service sker detta indirekt.

Bilaga 1

Beskrivningar av kategorier av åtgärder och vilka biodlingsprodukter som det nationella programmet för biodlingssektorn kan omfatta

Kategorier av åtgärder

Följande kategorier av åtgärder kan finansieras via det nationella programmet enligt EU 1308/2013:

- Tekniskt stöd till biodlare
- Bekämpning av varroakvalster
- Rationalisering vid förflyttning av bisamhällen
- Åtgärder till stöd för laboratorier som utför fysikaliska-kemiska analyser av honung
- Stödåtgärder för av utökningen av bibestånden i gemenskapen
- Samarbete med organisationer som är specialiserade i genomförandet av programmen för tillämpad forskning inom biodlingssektorn och om biodlingsprodukter.
- Övervakning av marknaden.
- Förbättring av produktkvaliteten för ett bättre utnyttjande av produkternas marknadspotential.

Kommissionen har i en rapport till rådet förklarat vad de olika kategorierna innebär. Nedan följer förklaringarna för respektive kategori.

Tekniskt stöd till biodlare

Syftet är att höja effektiviteten inom produktion och saluföring genom användande av den bästa tekniken. Kurser och andra utbildningssatsningar riktade till biodlare m.fl. handlar framför allt om områden som biavel, förebyggande åtgärder mot sjukdomar, villkor vid insamling, förpackning, transport och saluföring av honung.

Bekämpning av varroakvalster

För bekämpning av varroakvalstret är syftet att minska kostnader för behandling av bisamhällen, eller att en del av dessa kostnader ersätts. Varroakvalster kan inte utrotas fullständigt och behandling av bisamhällena med godkända produkter (som inte lämnar rester i honungen) är därför viktigt för att minska förluster av bisamhällen. Vid framtagning av möjligheten för de nationella programmen bedömdes det som nödvändigt att införa en möjlighet för ekonomiskt stöd för att förhindra att otillåtna produkter mot varroakvalster används eller att behandlingen blir ineffektiv. Enskilda länder kan alltså välja att alla registrerade biodlare kan ansöka om ekonomisk kompensation för de merkostnader som är kopplade till bekämpning av varroakvalster. I det svenska programmet ingår även tillämpad forskning rörande varroakvalster och dess följdsjukdomar i denna kategori.

Rationalisering vid flyttning av samhällen

Den här åtgärden syftar till att förvalta flyttningsverksamheten inom EU och att iordningställa områden som kan ta emot många bisamhällen under blomningstiden. En loggbok över flyttningar, investeringar i utrustning och utarbetande av kartor över honungsproducerande områden kan vara sådana åtgärder som är stödberättigade.

Åtgärder till stöd för laboratorier som utför fysikalisk-kemiska analyser av honungen

Åtgärderna i den här gruppen syftar till att förbättra saluföringen av honung. Finansiering av analyser av honungens fysisk-kemiska egenskaper mot bakgrund av t.ex. botaniskt ursprung gör det möjligt för biodlarna att få uppgifter om den insamlade honungens kvalitet och därmed att på ett bättre sätt föra ut sin produkt på marknaden.

Stödåtgärder för utökningen av de minskande bibestånden i gemenskapen

Den här åtgärden gör det möjligt att finansiera verksamhet som främjar produktion av drottningar eller inköp av bisamhällen och att kompensera förluster av bin.

Samarbete med organisationer som är specialiserade i genomförandet av programmen för tillämpad forskning inom biodlingssektorn och om biodlingsprodukter

Det nationella programmet är inte tänkt att finansiera t.ex. veterinär forskning eller grundforskning. Däremot finns det en möjlighet att ta med särskilda projekt för tillämpad forskning om förbättring av honungskvaliteten och för att sprida resultaten av sådan forskning. Det skulle kunna bidra till ökade inkomster för producenterna.

Övervakning av marknaden

Honungsmarknaden har ändrats kraftigt inom Europa de senaste åren i och med ökad import, varav en del har visat sig vara uppblandad med sockerersättningar. Honung tillhör ett av de livsmedel där förfalskningar bedöms vara vanligast. Att följa och bevaka marknaden har därför fått ökad aktualitet.

Förbättring av produktkvaliteten för ett bättre utnyttjande av produkternas marknadspotential.

Det nationella programmet omfattar naturlig honung, ätbar respektive icke ätbar drottningsgelé och propolis, pollen, bigift och bivax. ***Inom flera av dessa områden pågår arbeten inom programmet för att bättre kunna definiera vilka kvaliteter som finns naturligt inom produkterna. Sådan kunskap kan användas för att bättre beskriva produkternas innehåll, för att kunna ta ut ett mer differentierat pris, för att beskriva verksamma ämnen inom smak och hälsa (apiterapi) och för att bevaka kvalitet och avslöja fusk.***

Bilaga 2

Uppgifter enligt bilaga i förordningen (EU) 2015/1368 av den 6 augusti 2015 om tillämpningsföreskrifter för Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 vad gäller stöd till biodlingssektorn

1 Tidigare program

En systematisk utvärdering av det nuvarande nationella honungsprogrammet kommer att ske efter innevarande periods avslutning, dvs. hösten 2019 och våren 2020. Under perioden har avsevärda framsteg gjorts inom främst följande områden:

Kurs- och informationsmaterial

Framtagning av ett kvalificerat utbildningsmaterial. Material är uppdelat efter biodlare med olika erfarenheter. Det har även tagits fram material för studieledare, då den mesta utbildningen sker i studiegrupper på fritiden.

Svenska Bin – en gemensam plattform för marknadsföring

Sverige har tagit fram ett unikt material som används som marknadsföringsplattform för en rad olika grupper inom biodlarkåren. De bygger bland annat på den pollineringsnytta bina gör vid sidan av sin insamling av honung. Denna plattform har använts mycket aktivt under perioden.

Pollinera Sverige

Under perioden startade projektet ”Pollinera Sverige” som har fokuserat på pollineringsfrågan och engagerat ett flertal organisationer och trädgårdar i Sverige. Detta arbete kommer att utvecklas mer under kommande år.

Avelsarbete mot varroa

Ett systematiskt avelsarbete mot varroa har bedrivits under flera år. Under de senaste åren har dock arbetet med varroaresistens tagit extra fart och resultaten är uppmuntrande och har rönt stort intresse. Inom det nationella

VSH-projektet har det utbildats ett flertal nya biodlare i avel, genetik och inseminering. Detta har lett till en kraftig ökning av antalet testbigårdar för utvärdering av varroaresistens.

Utöver dessa områden har en rad andra projekt genomförts. Bland annat har den utåtriktade verksamheten bidragit till att medlemsökningen i Sveriges Biodlares Riksförbund varit avsevärd under de senaste åren. Detta innebär att en ny yngre generation håller på att komma in i biodlingen, vilket är mycket uppskattat.

Innovationer

Flera innovationer inom binäringen har fått stor uppmärksamhet i Sverige. Några av dessa som stöttats eller uppmärksammats inom det nationella programmet för biodlingssektorn är:

- Analyser av honung som visaringående sockerarter som i sin tur kan kopplas till geografiskt ursprung.
- Effektivare tvätt av plastramar för yrkesbiodlare.
- Applikation för biodlare
- BeeScanning (finansierat av Europeiska Innovationspartnerskapet, EIP)

2 Metod för uppskattning av antalet bisamhällen.

Sverige, liksom många övriga EU-länder, brottas med problematiken att veta hur många bisamhällen som finns i landet. Det har flera orsaker, men några är följande:

- Ej organiserade biodlare som inte nås av information och som inte heller lämnar uppgifter.
- Biodlare som inte vill eller har tid att regelbundet ge uppgifter till myndigheterna.
- Ovilja att deklarera uppgifter som kan kopplas till ej deklarerade sidoinkomster.

Punkterna ovan skapar ett mörkertal kring antalet bisamhällen bland både organiserade och oorganiserade biodlare.

För att ändå komma sanningen så nära som möjligt kommer Sverige att använda en pluralistisk metod, dvs. vi kommer att lägga ihop uppgifter från olika källor och utifrån dessa ange ett troligt antal bisamhällen i landet. Metoden grundar sig på uppgifter från följande källor.

- Sveriges Biodlares Riksförbund och Biodlingsföretagarna årliga uppgifter som kommer från deras medlemmar. Korrigering görs för medlemmar som är dubbelorganiserade. I denna statistik finns en osäkerhet vad gäller uppgifternas korrekthet, se skälen ovan. Dessutom finns inte bisamhällen från de oorganiserade biodlarna med i denna statistik.

- Årlig enkät angående övervintring. Enkäten är anonym och ligger numera på nätet.

- Bitillsynsmännens årliga uppskattning. Metodik och noggrannhet växlar dock avsevärt mellan olika personer.

På sikt kommer Sverige förbättra möjligheterna för landets biodlare att mer korrekt ange sitt innehav av bisamhällen. Följande åtgärder kan bli aktuella:

- Nationellt biregister,

- Att tydligare informera om varför det är viktigt att lämna uppgifter om sina bisamhällen, både vad gäller sjukdomsinsatser och stöd från EU med syfte att utveckla näringen.

- Att genomföra avgränsade undersökningar i vissa områden, med uppgift att hitta de bisamhällen som finns i området. Syftet är att få en uppfattning av vilket mörkertal som finns i form av oregistrerade bisamhällen.

- Att regelbundet och med tydliga motiveringar samla in uppgifter via enkäter. Detta sker huvudsakligen via biodlarorganisationerna.

Metodik för räkning av bisamhällen

Den metod Sverige använder idag är kortfattat följande

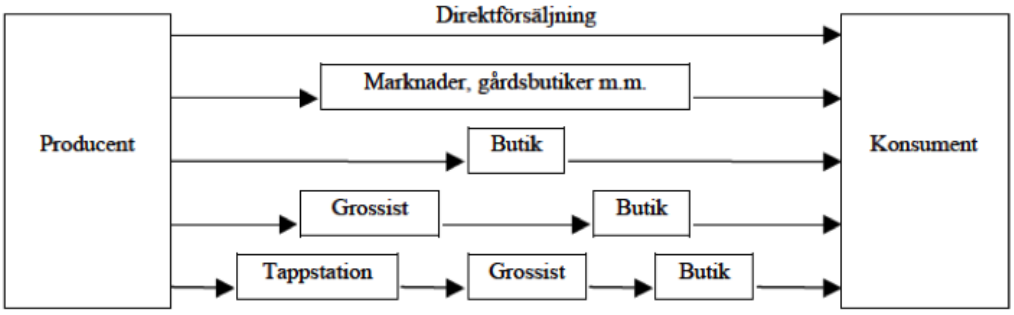
a = Antal bisamhällen enligt Sveriges Biodlares Riksförbunds årliga undersökning.
b = Antal bisamhällen hos småskaliga oorganiserade biodlare (Statens jordbruksverks enkät).
c = Antal bisamhällen enligt Biföretagarnas undersökning.
d = Antal bisamhällen hos oorganiserade yrkesbiodlare (Biodlingsföretagarnas enkät).

Formel:
a + b + c + d = Antal bisamhällen i Sverige under hösten (1.9 till 31,12)

3 En studie om produktions- och saluföringsstrukturerna i Sverige

Saluföringsstruktur

Bilden nedan visar de olika sätt genom vilka honungen når konsumenten

4 Statistik och priser

I. Sammanlagt antal biodlare

Det finns inget centralt uppdaterat register över Sveriges alla biodlare och därmed saknas säkra uppgifter om hur många biodlare som finns. De flesta biodlare har få bisamhällen och bedriver sin biodling som fritidsintresse. Dessa två faktorer gör antalet biodlare svåruppskattat.

De flesta biodlare är dock anslutna till någon förening. Den organisation som har flest medlemmar, Sveriges Biodlares Riksförbund, har när detta skrivs 2018 ca 13 800 medlemmar. Biodlingsföretagarna har ca 400 medlemmar. Tillsammans med icke organiserade biodlare uppskattas antalet biodlare till ca 16 000 stycken. Denna siffra är dock osäker.

II. Antalet biodlare med fler än 150 bikupor

Av medlemmarna i Biodlingsföretagarna (som är den mer yrkesmässiga organisationen) som deltagit i enkäter om binas vinteröverlevnad m.m. har ca 50 biodlare 150 bikupor (>100 samhällen 1 procent) eller fler. För Sveriges Biodlares Riksförbund medlemmar är antalet osäkert då det inte finns någon statistik som anger antal bisamhällen per biodlare.

III. Antal bikupor som odlas av biodlare som har fler än 150 bikupor

Biodlingsföretagarna uppskattar antal bisamhällen som finns hos biodlare med över 150 samhällen till ca 13 000 bisamhällen. För Sveriges Biodlares Riksförbund är summan osäker, se ovan.

IV. Antal biodlare som är organiserade i sammanslutningar av biodlare

2018 fanns 13 800 medlemmar i Sveriges Biodlares Riksförbund, och 400 i Biodlingsföretagarna. Året dessförinnan var medlemsantalet 12 780 respektive 380.

V. Årlig nationell produktion av honung under de två kalenderår som föregick anmälan av biodlingsprogrammet för godkännande

2017: 3 000 - 3 500 ton, vilket är en sammanvägning av Sveriges Biodlares Riksförbunds och Biodlingsföretagarnas statistik, men mycket osäker.

2016: se 2017.
2015: se 2017.

VI. Prisintervall för blandhonung på en produktionsanläggning

Under de senaste åren har prisintervallen, beroende på årstillgången av honung, varierat mellan 48 - 60 kr/kg, enligt Svensk honungsförädling, www.svenskhonungsforadling.se. Det ungefärliga genomsnittspriset är 52 kr/kg.

VII. Prisintervall för blandhonung hos grossiståterförsäljare

Under de senaste åren har prisintervallen, beroende på årstillgången av blandhonung, varierat mellan 55 – 70 kr/kg, (beror på, kund, volym, flaska, etiketter, etc.), enligt Svensk honungsförädling,

www.svenskhonungsforadling.se. Det ungefärliga genomsnittspriset är 62,5 kr/kg.

VIII. Beräknad genomsnittlig avkastning i kg av honung per bikupa och år

Mellan 30 – 55 kg i hela landet, enligt Svensk landskapshonung. Den ungefärliga genomsnittsavkastningen är ca 35 kg/bikupa per år.

Sveriges Biodlares Riksförbunds statistik från 2017 anger 25 kg/samhälle.

Ett sammanvägt resultat blir då 30 kg/samhälle.

IX. Beräknad genomsnittlig produktionskostnad (fast och rörlig) per kg honung som produceras

Ca 30 kr/kg, vid ett försäljningsvärde på 42 kr/kg, enligt Svensk landskapshonung.

X. Det antal bikupor som fastställdes under de två kalenderår som föregick anmälan av biodlingsprogrammet för godkännande för de medlemsstater som inte hade något sådant program under den föregående treårsperioden

Frågan är inte aktuell för Sverige, då vi har tagit del av EU:s program tidigare.

5 En utvärdering av behoven inom biodlingssektorn i medlemsstaten

En mer systematisk utvärdering av det nuvarande nationella honungsprogrammet kommer att ske efter innevarande periods avslutning, dvs. hösten 2019 och våren 2020.

Vid diskussioner med näringen vill man dock inför den kommande programperioden lyfta fram behovet av fortsatta satsningar på bihälsa, avelsarbete för ökad varroatolerans, utbildning till en växande grupp biodlare med fokus på yrkesbiodlare, innovationer som kan utveckla binäringen, samt ökade möjligheter för bättre och jämnare honungsdrag.

Det senare innefattar också pollineringstjänster, men berör huvudsakligen bättre möjligheter att föda landets bisamhällen jämnare över hela säsongen. Detta är också en del i arbetet med den biologiska mångfalden, för att

komplettera ett lantbruk inriktat på stora sammanhängande fält av icke blommande grödor. För den kommande perioden blir också testning och spridning av nya innovationer viktig.

6 En beskrivning av målen för biodlingsprogrammet och kopplingen mellan dessa mål och de biodlingsåtgärder som ingår i förteckningen i artikel 55.4 i förordning (EU) nr 1308/2013.

Se kapitel 2.

7 En detaljerad beskrivning av de åtgärder som kommer att genomföras inom ramen för de biodlingsåtgärder som ingår i förteckningen i artikel 55.4 i förordning (EU) nr 1308/2013, inbegripet beräknade kostnader och en finansieringsplan fördelad på år och åtgärd.

Se kapitel 5 och 6.

8 De kriterier som fastställs av medlemsstaterna för att säkerställa att det inte förekommer dubbelfinansiering av biodlingsprogrammen i enlighet med artikel 5 i den delegerade förordningen (EU) 2015/1366.

Se kapitel 7.

9 De resultatindikatorer som används för varje utvald biodlingsåtgärd.

Medlemsstaterna ska välja ut minst en relevant resultatindikator per åtgärd.

Tekniskt stöd till biodlare

Denna kategori är stor och omfattar många olika områden. Följande resultatindikatorer föreslås; antalet kursdeltagare i olika bikurser; antalet kampanjer inom Svenska Bin, samt medlemsutvecklingen i de olika biodlingsorganisationerna.

Bekämpning av varroakvalster

Inom detta område föreslås olika typer av nyckeltal. Antal bisamhällen, vinterdödligheten bland dessa samt resultaten från undersökningarna kring avelsarbetet om varroatolerans.

Rationalisering vid förflyttning av bisamhällen

Medel inom det nationella programmet för biodlingssektorn som går till sådana projekt.

Åtgärder till stöd för laboratorier som utför fysikaliska-kemiska analyser av honung

Antalet utförda analyser.

Stödåtgärder för av utökningen av bibestånden i gemenskapen

Antalet medlemmar i biodlarorganisationerna SBR och BF, samt resultaten av undersökningarna angående antalet bisamhällen i Sverige.

Samarbete med organisationer som är specialiserade i genomförandet av programmen för tillämpad forskning inom biodlingssektorn och om biodlingsprodukter

Medel inom det nationella programmet för biodlingssektorn som går till tillämpad forskning.

Övervakning av marknaden

Medel inom det nationella programmet för biodlingssektorn som går till sådana projekt.

Förbättring av produktkvaliteten för ett bättre utnyttjande av produkternas marknadspotential

Undersöka hur analyser av olika sorthonung utvecklas för att tydligare deklarera innehållet i honungen. Analyser av denna typ kan också avslöja fusk.

10 Redogörelse för hur biodlingsprogrammet ska genomföras

I. Medlemsstatens utseende av en kontaktpunkt som ska ansvara för förvaltningen av biodlingsprogrammen

Se kapitel 11.

II. En beskrivning av förfarandet för kontroller

Se kapitel 11.

III. En beskrivning av de åtgärder som ska vidtas i händelse av felaktiga utbetalningar till stödmottagarna, inklusive påföljder

Se kapitel 11.

IV. Bestämmelser som säkrar att det godkända programmet ges offentlighet i medlemsstaten

I Sverige är allmänna handlingar som huvudregel offentliga enligt grundlagen (tryckfrihetsförordningen). Programmet publiceras på Jordbruksverkets webbplats samt annonseras på både Sveriges Biodlares Riksförbund (SBR) och Biodlingsföretagarna (BF), hemsidor, samt i deras tidskrifter.

V. Åtgärder som vidtagits för att samarbeta med representativa organisationer inom biodlingssektorn

Se kapitel 12.

VI. Beskrivning av den metod som använts för att utvärdera resultaten av åtgärderna i biodlingsprogrammet för biodlingssektorn i den berörda medlemsstaten

Se kapitel 10.

Bilaga 3.

Organisationer

Sveriges Biodlares Riksförbund (SBR)

SBR är en rikstäckande ideell intresseorganisation, som organiserar 14 000 medlemmar. Organisationen är till för alla Sveriges biodlare, inom både småskalig- och näringsbiodling. Förbundet är indelat i 25 distrikt, som i sin tur är indelade i 270 lokala biodlarföreningar. SBR leds av en förbundsstyrelse bestående av nio ordinarie ledamöter. Förbundet har ett kansli med anställda medarbetare, som tillhandahåller medlemsservice till medlemmar, föreningar och distrikt. SBR ska enligt sina stadgar arbeta för att: ”*biodlingens villkor ska förbättras samt utveckla biodlingen som näring och meningsfull fritidssysselsättning. Vidare ska Biodlarna arbeta för att sprida kunskap om biodling, honungens goda egenskaper och pollineringens betydelse.”* För att uppnå dessa målsättningar har organisationen ett flertal olika kommittéer och arbetsgrupper, som självständigt arbetar inom vissa prioriterade arbetsområden.

Biodlingsföretagarna (BF)

BF är en ideell förening i form av en branschorganisation vars syfte är att utveckla svensk yrkesbiodling. Föreningen verkar för att främja förutsättningarna för ekonomiskt bärkraftiga biodlingsföretag. Man strävar också efter att vara en sammanhållande länk mellan biodlingsföretag, myndigheter och andra aktörer av betydelse för biodlingen och tillvaratar yrkesbiodlingens intressen gentemot dessa. Föreningen arbetar också med att samla in och sprida kunskaper och erfarenheter bland sina medlemmar.

Föreningen NordBi

Föreningen NordBi verkar aktivt för att rädda Sveriges inhemska honungsbi, Apis mellifera mellifera. Denna biras uppfyller kriterierna för en husdjursras som Sverige har bevarandeansvar för. I föreningen bedrivs projekt NordBi, som arbetar med ca 30 avelslinjer av nordiska drottningar. Avel sker på parningsstationer och i så kallade nordbireservat. Verksamhet med inseminering och utvärdering av rasrenhet hos avelsdjuren bedrivs också. Föreningen har en deltidsanställd projektledare.

Föreningen Svensk Buckfastavel

Föreningen Svensk Buckfastavel samlar avelsintresserade biodlare som vill bevara och utveckla buckfastbin enligt Broder Adams modell. Föreningen förvaltar ett flertal parningsstationer. Framgången med avelsmodellen är beroende av att biodlarnas bedömningar av bimaterialet är så enhetligt som möjligt. Stor möda läggs därför ned på god dokumentation och att biavlarna stämmer av sina värderingar av sitt avelsmaterial med varandra.

Föreningen Ligusticagruppen

Föreningen Ligusticagruppen verkar för att ta tillvara ligusticabiet och för att informera biodlare som vill odla bin med detta bi. Föreningen förvaltar två öppna parningsstationer för ligusticabin, dit alla medlemmar kan skicka lämpliga drottningar. Utöver det finns parningsstationer som förvaltas av enskilda medlemmar eller drottningodlarklubbar.

Svenska Carnicagruppen

Svenska Carnicagruppen bedriver ett systematiskt avelsarbete med carnicabin. Målet med aveln är bin som producerar mycket honung, är friska, snälla och lätta att sköta. Föreningen förvaltar renparningsstationer för carnicabin och avelsmaterialet testas enligt Svensk biavels och bidatabasen beebreeds toleransnormer. Avelsvärdena för de drottningar som ingår i aveln registreras och beräknas via den europeiska bidatabasen (beebreed), till vilken Carnicagruppen anslutit sig. Föreningen arbetar också med information och mentorskap för sina medlemmar. Det egna avelsmaterialet testas fortlöpande mot importerat material och resultatet registreras. Beebreed har 7 000 drottningar i sitt toleransavelsprogram där Svenska Carnica Gruppen deltar.